

RPO-728103 -XIX/13/ET

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
w Areszcie Śledczym w Elblągu
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie.

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 30, poz. 192) [dalej OPCAT] oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 18 – 20 marca 2013 r. do Aresztu Śledczego w Elblągu (dalej: Areszt, AŚ lub Jednostka) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej KMP lub Mechanizm): Przemysław Kazimirski, Aleksandra Iwanowska (prawnicy), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny). W wizytacji wzięła również udział przedstawicielka Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku – Estera Tarnowska (prawnik).

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, jego przedstawiciele sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę z ppor. Waldemarem Tomczakiem – Zastępcą Kierownika Działu Ochrony, który w dniach 18 – 20 marca 2013 r., zastępował Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń użytkowanych przez osadzonych, w tym: cel mieszkalnych, świetlic

oddziałowych, świetlicy centralnej, celi zabezpieczającej, celi izolacyjnej, izby chorych, łaźni, kantyny, sali widzeń, ambulatorium i biblioteki;

- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami Jednostki;

- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji, podczas rejestrowanego podsumowania, poinformowali Kierownika Działu Ochrony, Zastępcę Kierownika Działu Ochrony oraz Kierownika Działu Penitencjarnego o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumenty związane z funkcjonowaniem Aresztu.

2. Charakterystyka jednostki

Areszt Śledczy w Elblągu znajduje się w centrum miasta, w bezpośrednim sąsiedztwie Sądu Rejonowego w Elblągu. Przeznaczony jest dla tymczasowo aresztowanych pozostających do dyspozycji Prokuratury Rejonowej i Okręgowej w Elblągu, Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Elblągu oraz Sądu Rejonowego i Okręgowego w Elblągu. W Jednostce przebywają także skazani i ukarani w związku z udziałem w czynnościach procesowych. Ponadto w Areszcie funkcjonuje oddział terapeutyczny dla osób uzależnionych od środków odurzających i psychotropowych oraz oddział typu zamkniętego dla skazanych odbywających karę po raz pierwszy (dorosłych i młodocianych). Pojemność jednostki wynosi 299 miejsc - została ostatnio, decyzją Dyrektora Jednostki, zwiększona o 7 miejsc, poprzez przeznaczenie pomieszczenia świetlicy na celę mieszkalną. W dniu 19 marca 2013 r., w jednostce przebywało faktycznie 289 osadzonych (w tym jeden cudzoziemiec), ewidencyjnie - 290, w tym 37 tymczasowo aresztowanych i 6 ukaranych, zakwaterowanych w czterech oddziałach mieszkalnych. W Areszcie 129 skazanych odbywało karę w systemie programowanego oddziaływania, 41 w systemie terapeutycznym, a 77 w

systemie zwykłym. W Jednostce przeważają skazani pierwszy raz karani (153 w dniu wizytacji), recydywistów penitencjarnych było 63, oraz 17 młodocianych. Jednostka dysponuje także jedną celą dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, (dalej skazani „N”), która w dniu wizytacji nie była wykorzystywana.

Sędzia penitencjarny, kontrolujący placówkę 28 marca 2012 r., nie stwierdził przypadków osadzenia niezgodnie ze statusem. Również przedstawiciele KMP nie stwierdzili nieprawidłowości w tym zakresie.

3. Personel

W Jednostce zatrudnionych jest ogółem 123 funkcjonariuszy (w tym 16 kobiet) oraz 11 pracowników cywilnych (w tym 8 kobiet). W dziale penitencjarnym Aresztu zatrudnionych jest łącznie 10 osób – 7 wychowawców, 2 psychologów oraz kierownik działu penitencjarnego. Wszyscy mają wykształcenie wyższe magisterskie. Jeden wychowawca ma pod opieką około 45 osadzonych, na psychologa przypada około 150 osób. Proporcja ta w ocenie przedstawicieli KMP zapewnia faktyczny dostęp osadzonych do pomocy psychologicznej oraz ułatwia wychowawcom poznanie grupy, z którą pracują, co przyczynia się także do poprawy atmosfery panującej w Jednostce oraz zapobiega przypadkom nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Spostrzeżenie to znalazło potwierdzenie w rozmowach z osadzonymi, którzy chwalili dostęp do psychologa, a wychowawców oceniali jako pomocnych i życzliwych.

W dziale ochrony zatrudnionych jest łącznie 78 funkcjonariuszy.

Pracownicy i funkcjonariusze Aresztu są objęci systemem szkoleń, dotyczących różnych aspektów pracy ze skazanymi (np. rola kary i nagrody w oddziaływaniach wychowawczych, rozpoznawanie środowiska i przeciwdziałanie zagrożeniom ze strony osadzonych, działanie służące łagodzeniu antagonizmów i zapobieganiu wzajemnym szykanom w środowisku skazanych, ryzyko samobójstwa – ocena i sposoby postępowania), a także udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego. Jedno szkolenie w każdym kwartale poświęcone jest zagadnieniom związanym ze stosunkiem służbowym funkcjonariuszy (np. świadczenia przysługujące funkcjonariuszom przewidziane w ustawie o SW).

Ponadto w Jednostce na bieżąco prowadzone są, przez instruktora samoobrony, szkolenia z zakresu samoobrony i technik interwencyjnych dla funkcjonariuszy działu ochrony Aresztu. Na każdy rok opracowywany jest harmonogram zagadnień, które są realizowane w konkretnych miesiącach – np. w 2013 r. w styczniu zajęcia dotyczyły stosowania środków przymusu bezpośredniego, w lutym obrony przed niebezpiecznym narzędziem i bronią palną a w marcu obezwładniania i transportowania osób pozbawionych wolności. Dwa razy w roku odbywa się egzamin z technik stosowania środków przymusu bezpośredniego – część teoretyczna obejmuje pytania z przepisów dotyczących stosowania tych środków, część praktyczna natomiast wykonanie konkretnych technik. Do udziału w tych zajęciach zachęceni są również inni pracownicy Aresztu, w szczególności osoby pracujące w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi. Z informacji przekazanych wizytującym wynika, że pracownicy Jednostki, w tym także kobiety, chętnie korzystają z możliwości udziału w tych zajęciach, zwłaszcza z zakresu samoobrony. W ocenie przedstawicieli KMP praktyka ta zasługuje na wyróżnienie. Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego wskazują, że *nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.* (Drugie Sprawozdanie Ogólne [CPT/Inf (92) 3]).

Z informacji uzyskanych od kierownictwa Jednostki wynika, że wobec jednego z funkcjonariuszy w 2012 r. toczyło się postępowanie dyscyplinarne, związane z uderzeniem osadzonego. Postępowanie zakończyło się wydaleniem ze służby, sprawą zajmuje się także prokuratura, postępowanie karne jeszcze nie zostało zakończone.

Z protokołu wizytacji sędziego penitencjarnego wynika, że przeciwko Jednostce toczyły się dwa postępowania cywilne, dotyczące przeludnienia i warunków w celi, które nie zostały jeszcze zakończone.

4. Warunki bytowe

Jednostka składa się łącznie z 7 budynków: zakwaterowania osadzonych, administracyjnego, kuchni, ochronnego, 3 budynków administracyjno – gospodarczych. W 2012 r. zakończyła się przebudowa, w wyniku której rozbudowano

oddział terapeutyczny, dokonano także kompleksowej modernizacji kuchni i pomieszczeń przynależnych – magazynów, pomieszczeń socjalnych dla pracujących w kuchni. Budynek mieszkalny remontowany jest na bieżąco, według administracji Aresztu budynki administracyjno – gospodarcze obecnie nie wymagają remontów.

Jednostka podłączona jest do miejskiej sieci ogrzewania, w ciągu trzech lat planowana jest przebudowa sieci ogrzewania, termoizolacja oraz instalacja solarów. Inwestycja ta ma rozpocząć się w 2013 r., częściowo będzie finansowana z Funduszu Ochrony Środowiska.

(dane usunięto)

Skazani zakwaterowani są w jednym budynku mieszkalnym, podzielonym na cztery oddziały mieszkalne. W Jednostce przeważają cele dwuosobowe (76), jest też 8 cel sześćoosobowych, 6 – czteroosobowych, 3 – dziewięcioosobowe, 2 – siedmioosobowe, 2 – trzyosobowe, 2 – jednoosobowe, 1 - ośmioosobowa oraz 1-pięćoosobowa. Wszystkie cele są skanalizowane, mają zapewniony dostęp bieżącej zimnej wody, w 3 celach jest także bieżąca ciepła woda, kąpiki sanitarne są w pełni zabudowane (z wyjątkiem celi izolacyjnej i zabezpieczającej), ściany cel pokryte są lamperią do wysokości 1,6 m, wyposażone są w gniazdka elektryczne, co do zasady zapewniona jest możliwość korzystania w celach z czajników bezprzewodowych oraz odbiorników RTV. W jednej z cel przejściowych, na oddziale pierwszym, osadzeni nie mieli możliwości korzystania z TV, ponieważ, jak twierdzili „nie ma anteny”, nie dysponowali również jeszcze czajnikiem elektrycznym. Cele mieszkalne są systematycznie remontowane, w 2011 r., wyremontowano ich 14.

Osadzeni chwalili dostęp do środków służących do utrzymania czystości w celach, jedynie w jednej z cel osadzeni skarżyli się na to, że zabrano im szczotki do czyszczenia parkietu.

Wszystkie osoby pozbawione wolności przebywały w celach spełniających normę 3 m² powierzchni na osobę. Na potrzeby mieszkalne przeznaczona została jedna ze świetlic oddziałowych. W ocenie przedstawicieli KMP praktyka taka nie jest prawidłowa i należy dążyć do jak najszybszego przywrócenia świetlicy jej pierwotnej funkcji. W jednostkach typu zamkniętego, często sygnalizowanym przez osadzonych problemem jest brak wystarczającej oferty zajęć kulturalno – oświatowych i

sportowych, jedną z przyczyn takiego stanu jest właśnie brak miejsc, w których zajęcia takie mogły by być realizowane.

Cele mieszkalne wyposażone są w odpowiednią ilość sprzętu kwaterunkowego, który jednak jest bardzo wyeksploatowany. Co do zasady w celach zapewnione są odpowiednie warunki higieniczne, dopływ świeżego powietrza oraz odpowiednie do pory roku oświetlenie i temperaturę, niemniej jednak, w niektórych celach osadzeni uszczelniali okna gazetami. Niektóre cele (głównie oddziału IV) wyposażone są w szuflady pod łózkami, umożliwiające przechowywanie rzeczy osobistych, w pozostałych celach osadzeni przechowują je w torbach podróżnych.

Jedynie w oddziale IV, który został niedawno wyremontowany, łóżka piętrowe wyposażone są w drabinki umożliwiające wejście na górne łóżko, oraz barierki zapobiegające upadkowi. W pozostałych oddziałach łóżka nie mają takich zabezpieczeń i skazani wchodzą na nie przy pomocy dostępnego sprzętu kwaterunkowego, zazwyczaj taboretów. W ocenie przedstawicieli KMP, brak takich zabezpieczeń może przyczynić się do upadków i spowodować uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnego, a nieprzystosowanego do tego, sprzętu kwaterunkowego lub próbując na nie wskoczyć. Ponadto, dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się trudne lub niemożliwe. Zasadne było by także, w ocenie przedstawicieli KMP, zapewnienie wszystkim osadzonym możliwości przechowywania rzeczy osobistych w szufladach pod łózkami.

Wszystkim osadzonym używającym wyrobów tytoniowych zapewniono do tego właściwe warunki. Żaden z rozmówców (palących i niepalących) nie zgłaszał uwag w tym zakresie.

W czasie wizytacji w Areszcie przebywał jeden osadzony niepełnosprawny - leżący z porażeniem i przykurczem kończyn dolnych. Przemieszczany jest wyłącznie w pozycji leżącej, wymaga pomocy osób trzecich w codziennych czynnościach – mycie i załatwianie potrzeb fizjologicznych odbywają się w łóżku, przy pomocy współosadzonych, przeszkolonych przez personel medyczny Jednostki, który nadzoruje i koordynuje wszelkie działania związane z tym osadzonym. Cella, w której przebywa wyposażona jest w stały dopływ ciepłej wody, wózek inwalidzki, oraz

uchwyty do rehabilitacji. Celem ta nie jest jednak w pełni dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, osadzony ten wymaga także wzmożonej opieki medycznej – cewnikowania i okresowych badań laboratoryjnych. Mimo, że współosadzeni, którzy się nim zajmują, wyrazili na to zgodę i są za to nagradzani, zasadne wydaje się przeniesienie tego osadzonego do zakładu karnego, który jest lepiej przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Z informacji uzyskanych od kierownictwa Jednostki wynika, że podejmowane były próby znalezienia takiego miejsca, niemniej jednak Jednostka została poinformowana, że przeniesienie skazanego możliwe będzie dopiero w 2015 r.

Osadzony nie chciał rozmawiać z przedstawicielami Mechanizmu, uważa, że nie powinien przebywać w żadnym zakładzie karnym, z powodu swojego stanu zdrowia.

W ocenie przedstawicieli KMP konieczne jest podjęcie pilnych działań zmierzających do przeniesienia osadzonego do zakładu karnego przystosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych, bowiem mimo dokładania wszelkich starań ze strony pracowników Aresztu, aby zminimalizować niedogodności wynikające z tego stanu, sytuacja ta nie jest komfortowa dla żadnej ze stron, zarówno dla samego osadzonego, który jest myty i przewijany przez współosadzonych w warunkach celi mieszkalnej jak i dla osób, które się nim opiekują a także dla personelu Jednostki, który nie jest w stanie zapewnić mu odpowiednich warunków socjalno – bytowych. Wskazać także należy, że ETPC w Strasburgu, w wyroku D.G przeciwko Polsce (skarga nr 45705/07), stwierdził, że pobyt osadzonego niepełnosprawnego w zakładzie karnym niedostosowanym do jego potrzeb stanowi naruszenie art. 3 Konwencji.

W łazni znajduje się 14 stanowisk prysznicowych, oddzielonych od siebie ściankami, w tym jedno stanowisko dla skazanego „N” oraz dwa dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo – brak progu oraz plastikowe krzesło do mycia się. Ściany łazni wyłożone są glazurą, podłoga terakotą, na której znajdują się maty antypoślizgowe. Dopływ wody do łazni sterowany jest komputerowo, osoba nadzorująca kąpiel, uruchamia cykl mycia poprzez wciśnięcie przycisku. Miejsce, w którym osadzeni się rozbierają, wyposażone jest w odpowiednią liczbę wieszaków i ławek.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy skarżyli się na zbyt małą częstotliwość kąpieli (1 raz w tygodniu) oraz na zbyt krótki czas na opłukanie się po umyciu. Pojedyncze uwagi dotyczyły temperatury wody „czasem trzeba czekać aż się nagrzej” oraz włączania wody, w sytuacji, gdy nie wszyscy korzystający z łaźni znaleźli się pod natryskami. Z informacji uzyskanych od kierownictwa Jednostki podczas podsumowania, wynika, że ze względu na automatyczne sterowanie nie ma możliwości wydłużenia czasu podawania wody, niemniej jednak, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, powtarzany jest cały cykl kąpieli.

W tym miejscu wskazać należy, że Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. stanowią iż *„Tworzy się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, w miarę możliwości codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny.”* (Reguła 19.4). Także ustawodawstwo krajowe nie ogranicza liczby kąpieli w tygodniu do jednej, pozostawiając w tym względzie możliwość ustalenia ich częstotliwości dyrektorom jednostek penitencjarnych (§ 30 pkt. 3 Regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności). W związku z powyższym, przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, iż częstotliwość kąpieli w jednostkach penitencjarnych powinna zostać zwiększona.

W niektórych celach skazani mają możliwość korzystania z suszarek do bielizny, w pozostałych suszą pranie na sznurkach pod sufitem, mogą też (w oddziale IV), raz w tygodniu korzystać z pralek automatycznych. W oddziale terapeutycznym realizowany jest program „W trzeźwości trwam- obowiązki mam”, uczestniczący w nim skazani, pod nadzorem pracowników, uczą się między innymi prania (na tablicach w pomieszczeniu, w którym są pralki, znajdują się podstawowe informacje o wymaganiach poszczególnych rodzajów tkanin w tym zakresie). Praktykę tę należy ocenić pozytywnie, skazani mają możliwość zadbania o swoje potrzeby oraz przystosowania się do przyszłych codziennych obowiązków.

Pranie dla potrzeb jednostki realizowane jest przez Zakład Karny w Sztumie.

Kuchnia oraz magazyny żywnościowe znajdują się w odrębnym budynku, który został kompleksowo wyremontowany w 2012 r. Wyposażenie kuchni, według informacji uzyskanych od pracowników Jednostki, spełnia wymogi HACCP. Znajduje

się w niej osobne stanowisko do przygotowywania posiłków dla diet innych niż podstawowa. Stan czystości pomieszczeń kuchennych oraz terminy przydatności do spożycia produktów przechowywanych w magazynach, nie wzbudziły zastrzeżeń wizytujących. W dniu wizytacji w pomieszczeniach kuchni trwały zajęcia w ramach kursu „Kucharz małej gastronomii”, wszyscy osadzeni w nich uczestniczący zaopatrzeni byli w odzież ochronną.

W kuchni zatrudnionych jest 11 osadzonych 3 kucharzy (w tym 2 odpłatnie), 7 pomocników kucharzy (w tym 4 odpłatnie) i 1 pomocnik magazyniera (odpłatnie). Ponadto, przy wydawaniu posiłków pracuje łącznie 12 osadzonych, w tym 2 tymczasowo aresztowanych.

Posiłki wydawane są osadzonym w godzinach: od 6.40 śniadanie, od 12.00 obiad, od 16.40 kolacja. Osoby zatrudnione lub uczestniczące w czynnościach procesowych, mogą otrzymać śniadanie od godziny 4.45, a obiad po godzinie 14.00. Suchy prowiant otrzymują jedynie osadzeni, którzy uczestniczą w czynnościach procesowych poza terenem Elbląga. Przy wydawaniu posiłków osadzeni mają możliwość ich zważenia.

W Jednostce większość osadzonych jest żywiona według diety podstawowej, są stosowane również inne diety – lekkostrawna, cukrzycowa, cukrzycowa insulinozależna, wegetariańska oraz indywidualna, według zaleceń lekarza.

Z protokołu kontroli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Elblągu, z 3 października 2012 r., wynika, że analiza jadłospisów pod względem jakościowym nie wykazała nieprawidłowości.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, ogólnie oceniali jedzenie jako bardzo dobre lub dobre, pojedyncze uwagi dotyczyły jedynie pogorszenia się jakości chleba oraz zbyt małej ilości warzyw i owoców w diecie wegetariańskiej. Zdarzały się też opinie, że porcje są za małe, niemniej jednak żaden z rozmówców nie ważył porcji przy ich odbieraniu - wrażenie, że są one za małe oparte było na subiektywnej ocenie osadzonych.

5. Traktowanie

Kontrole osobiste przeprowadzane są w dyżurkach oddziałowych (osadzonych, którzy idą na widzenie lub poza teren Jednostki), pokojach przesłuchań (osadzonych z transportu oraz osób, które chcą wejść na teren Jednostki np. na widzenie z osadzonym), przy bramie głównej (wracających z pracy lub konsultacji lekarskiej) i w pomieszczeniu przy kantynie (wracających z widzenia).

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszali uwag dotyczących częstotliwości kontroli osobistych ani sposobu ich przeprowadzania. Uwagi dotyczyły obecności kamery w pomieszczeniu przy kantynie – mimo, że osadzeni mówili, że jest ona zasłaniana na czas kontroli osobistej to, wskazywali, że sama jej obecność powoduje u nich uczucie wstydu, uważali, że jest to „nie w porządku”. Osadzeni w tym zakresie zgłaszali też uwagi dotyczące samego faktu przeprowadzenia kontroli osobistych osób, które ich odwiedzały – jeden z rozmówców wskazał, że kontroli poddano jego siedemdziesięciosześcioletnią matkę, powiedział jednak, że sama matka nie skarżyła mu się na sposób przeprowadzenia tej kontroli.

W okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację, środki przymusu bezpośredniego były stosowane wobec 3 osadzonych. W dwóch przypadkach była to siła fizyczna i kajdanki, w jednym – umieszczenie w celi zabezpieczającej. Analiza dokumentacji dotyczącej stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej, kajdanek, celi zabezpieczającej, pasa obezwładniającego jednoczęściowego oraz kasku ochronnego, wskazała, iż dokumentacja ta prowadzona jest wzorowo. Wszelkie istotne informacje odnotowywane są w sposób szczegółowy – na przykład to, jakie konkretne zachowanie skazanego stało się przyczyną ich zastosowania. Dokumentacja zawiera także szczegółową analizę stosowania środka oraz wyjaśnienie wszelkich, nawet najdrobniejszych, uchybień, stwierdzonych w czasie jego stosowania, wraz z informacją o konsekwencjach służbowych, które były ich wynikiem. Ogląd nagrań z celi zabezpieczającej, nie ujawnił nieprawidłowości w postępowaniu funkcjonariuszy SW wobec osoby pozbawionej wolności.

W 2012 r. osadzeni wnieśli ogółem 74 skargi, zarzuty w nich zawarte dotyczyły głównie traktowania przez funkcjonariuszy SW i pracowników Aresztu (29), opieki zdrowotnej (22, w tym 16 dotyczących niewłaściwego leczenia), widzeń i kontaktów telefonicznych (11, w tym 6 dotyczących możliwości korzystania z telefonu),

pozostałe zarzuty dotyczyły: warunków bytowych (13), postępowania z korespondencją (8), możliwości dokonywania zakupów (2), prawidłowości wydania opinii (2), braku pracy (1), odmowy przetransportowania (1), ukarania dyscyplinarnego (1) i sposobu załatwienia skargi (1). Żadna ze skarg nie została uznana za zasadną. W 2013 r. złożona została jedna skarga dotycząca opieki medycznej.

W 2012 r. wpłynęły 102 prośby, z czego 92 zostały załatwione pozytywnie.

W analizowanym okresie doszło do 12 zdarzeń nadzwyczajnych. Cztery z nich dotyczyły znalezienia przedmiotów niedozwolonych (substancje odurzające i środki łączności), 2 usiłowania samobójstwa, 1 zgon z innych przyczyn, 1 bójka osadzonych, 1 znęcanie się nad współosadzonym, 1 napaść na funkcjonariusza po służbie, 1 uderzenie osadzonego przez funkcjonariusza. W 2013 r. doszło do 1 zdarzenia nadzwyczajnego – samowolne oddalenie się osadzonego z miejsca pracy w systemie bez konwojenta.

W 2012 r. doszło do 7 przypadków autoagresji (3 poprzez pocięcie przedramion, 2 usiłowania samobójstwa, 1 odmowa przyjmowania posiłków, 1 połknięcie ciała obcego). W 3 przypadkach motyw miał charakter emocjonalny, w 2 instrumentalny, w pozostałych autoagresja wynikała z zaburzeń osobowości. W 1 przypadku autoagresja spowodowała rozstrój zdrowia na czas powyżej 7 dni. W 2013 r. doszło do 2 przypadków autoagresji (połknięcie ciała obcego i pocięcie skóry), pierwszy z powodów instrumentalnych, drugi na tle zaburzeń osobowości, 1 z nich spowodował rozstrój zdrowia na czas powyżej 7 dni. W żadnym przypadku nie doszło do obciążenia osadzonego kosztami leczenia.

Żaden z osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne nie zgłosił problemu związanego ze wspólnym osadzeniem członków podkultury więziennej z innymi skazanymi. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że według informacji przekazanych przez personel Jednostki, do podkultury więziennej należy jedynie ok. 7 % osadzonych, a jej znaczenie znacznie zmalało.

6. Dyscyplinowanie

Podczas wizytacji nie ujawniono przypadków, w których stosowane były kary i nagrody nieprzewidziane w Kodeksie karnym wykonawczym.

W 2012 r., z nagród określonych w art. 138 § 1 pkt. 7 k.k.w., korzystało łącznie 28 skazanych, a z nagród określonych w art. 138 § 1 pkt. 8 k.k.w. – 8. Z informacji uzyskanych od kierownictwa Jednostki wynika, że w Areszcie nie udziela się nagrody określonej w art. 138 § 1 pkt. 3, ze względu na brak technicznej możliwości wydzielenia pomieszczenia do jej realizacji. W ocenie przedstawicieli KMP, brak pomieszczenia umożliwiającego wykonanie tej nagrody w wizytowanej Jednostce, stanowi naruszenie przepisów k.k.w. i uniemożliwia przyznanie osadzonym tego typu nagrody. Co więcej, uzasadnienie potrzeby zagwarantowania przez jednostki penitencjarne możliwości realizacji tzw. widzeń intymnych statuuje prawodawca traktując takie widzenia na równi z innymi nagrodami przewidzianymi w katalogu z art. 138 k.k.w., i nie przewidując w pozostałych przepisach tego aktu, możliwości odstąpienia od przyznania takiej nagrody z powodu braków lokalowych.

W 2012 r. 19 razy stosowano karę dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej, wobec 17 osadzonych. Okres pobytu w celi izolacyjnej wynosił od 2 do 14 dni, w jednym przypadku łączny okres odbywania kar wyniósł 44 dni. W 2013 r., karę tę stosowano wobec 2 osadzonych – na okres 9 i 28 dni. Rejestr wykonania kary prowadzony jest starannie aczkolwiek w jednym przypadku (poz. 65) nie wpisano godziny zakończenia wykonywania kary.

Z informacji uzyskanych od Kierownika Działu Penitencjarnego wynika, że nie jest możliwe w prosty sposób wygenerowanie z systemu NOE-NET ilościowego zestawienia nagród i kar (z podziałem na ich rodzaje), jakie zostały udzielone osadzonym w Areszcie Śledczym w Elblągu w określonym czasie. Problem polega na tym, że możliwe jest wygenerowanie informacji o liczbie udzielonych nagród lub kar danego rodzaju, niemniej jednak dane te obejmują wszystkie kary lub nagrody określonego rodzaju udzielone skazanym obecnie przebywającym w Jednostce, w żądanym okresie. Zestawienie to obejmuje zatem również kary lub nagrody, które osadzeni otrzymali w innych jednostkach (np. jeżeli jakiś osadzony został przetransportowany do AŚ Elbląg w styczniu 2013 r., a żąda się danych o pochwałach udzielonych w okresie od czerwca 2012 do marca 2013 r., to wówczas wynik obejmie

też pochwały jakie zostały temu osadzonemu udzielone w jednostkach, w których przebywał przed przetransportowaniem). Weryfikacja tego, ile faktycznie nagród lub kar danego rodzaju (np. pochwał) zostało udzielonych w konkretnej jednostce w zadanym okresie, wymaga „ręcznego” sprawdzenia w systemie, każdego osadzonego, który taką nagrodę dostał w jakiej wówczas przebywał jednostce.

Opisany problem był sygnalizowany przedstawicielom KMP również w innych wizytowanych jednostkach. W dniu 9 maja 2013 r., Rzecznik skierowała w tej sprawie wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO – R – 072-56/13). W odpowiedzi udzielonej Rzecznikowi 24 maja 2013 r. (BDG-070-53/13/489), Dyrektor Generalny wyjaśnił, że możliwe jest, poprzez system raportujący REPOS, wygenerowanie informacji dotyczących liczby wymierzonych w jednostce nagród i kar dyscyplinarnych w określonym przedziale czasowym. Dyrektor Generalny wyjaśnił, że możliwe jest również stworzenie zestawienia, zawierającego szerszy zakres informacji, na przykład zestawienia kar lub nagród ze wskazaniem ich rodzajów oraz klasyfikacji osadzonych, którym zostały wymierzone lub udzielone. W związku z powyższym przedstawiciele KMP proszą o ustosunkowanie się do powyższych wyjaśnień Dyrektora Generalnego.

7. Prawo do informacji

W wizytowanych celach znajdował się tekst porządku wewnętrznego, którego treść nie wzbudziła zasadniczych zastrzeżeń wizytujących. Porządek ten jednak w rozdziale 8 w § 27 pkt 3 ppkt 1, określa, że skazany może posiadać w celi, oprócz odzieży skarbowej *„jedną parę obuwia, trzy koszulki, jedną bluzę bez kaptura lub sweter, jedno nakrycie głowy, jedną torbę turystyczną, skarpetki i bieliznę osobistą”*. Z powyższego zapisu wynika, że skazany ma prawo posiadania w celi jedynie spodni będących elementem odzieży skarbowej. Ograniczenie to wydaje się niczym nie uzasadnione, zważywszy na fakt, iż zgodnie z art. 90 pkt. 5 k.k.w., skazany odbywający karę w zakładzie karnym typu zamkniętego, może za zezwoleniem dyrektora, korzystać także z własnej odzieży, a rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2003 r., w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r., Nr 186,

poz.1820), w załączniku nr 1, określającym zestaw odzieży, jaką wydaje się skazanym nieposiadającym odzieży własnej, przewiduje wydawanie między innymi spodni. W świetle powyższego, w ocenie przedstawicieli KMP zasadne jest uzupełnienie wskazanego podpunktu porządku wewnętrznego o możliwość posiadania przez skazanych w celi również własnych spodni.

Akty prawne dostępne są dla osadzonych za pośrednictwem biblioteki Jednostki, oprócz kodeksów znajdują się tam też komentarze do ustaw karnych, tekst Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, informacje o Biurze Porad Obywatelskich w Debrznie oraz broszury Ministerstwa Sprawiedliwości. W celach przejściowych, w dniu wizytacji znajdowały się także egzemplarze kodeksu karnego wykonawczego. Z informacji udzielonych przez administrację Jednostki wynika, że w razie potrzeby teksty ustaw aktualizowane są przy pomocy wydruków z systemu informacji prawnej Lex. Radiowęzeł nadaje też audycje poświęcone wyrokom Trybunału Konstytucyjnego oraz ETPC w Strasburgu.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie skarżyli się na dostęp do aktów prawnych, wskazywali, że mogą je w razie potrzeby uzyskać od wychowawców. Pojedyncze uwagi dotyczyły jedynie tego, że teksty ustaw czasami są nieaktualne.

Na korytarzach oddziałów umieszczono adresy instytucji (krajowych oraz międzynarodowych), do których mogą zwracać się osoby pozbawione wolności w przypadkach naruszenia przysługujących im praw, a także skrzynki, do których osadzeni mogą składać pisma kierowane do międzynarodowych organów ochrony praw człowieka.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Widzenia odbywają się w soboty, niedziele i święta w godzinach 8.00 – 14.00 oraz w poniedziałki w godzinach 9.00 – 14. 00. Widzenia tymczasowo aresztowanych z małoletnimi do lat 15, bez obecności opiekuna z wolności, odbywają się w poniedziałki i soboty pod opieką wyznaczonego wychowawcy.

Praktykę tę ocenić należy jako prawidłową, zwłaszcza zróżnicowanie dni widzeń dla skazanych (możliwość ich udzielenia zarówno w dni wolne od pracy jak i

w dzień powszedni), pozwala uwzględniać możliwości osób odwiedzających i przyczynia się do zapewnienia faktycznej realizacji prawa skazanego do utrzymywania kontaktów z osobami z zewnątrz, zwłaszcza z rodziną.

W odniesieniu do widzeń osób tymczasowo aresztowanych z małoletnimi do lat 15, zasadne wydaje się jednak wprowadzenie możliwości realizacji takich widzeń również w święta, gdyż brak możliwości spotkania się z bliskimi w tym czasie jest szczególnie dotkliwy dla osadzonych i ich rodzin.

Sala widzeń znajduje się na parterze budynku. Składa się ona z pomieszczenia do widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt (13 stolików), w której znajduje się także bardzo dobrze wyposażony kącik dla dzieci. Kącik ten umieszczony jest w taki sposób, by faktycznie umożliwić rodzicom spędzanie czasu z dziećmi (wspólną zabawę). Na ścianie kącika wywieszono są rysunki wykonane przez dzieci osadzonych, znajdują się w nim też zabawki, tablica do rysowania i meble (stoliki, krzeselka, regały) dostosowane do potrzeb dzieci. Sala widzeń wyposażona jest w osobne toalety dla osadzonych i odwiedzających. W sali tej znajduje się też pomieszczenie do widzeń uniemożliwiających bezpośredni kontakt (3 stanowiska), pomieszczenie do udzielania widzeń skazanym „N” oraz do widzeń bezdozorowych, wyposażone w szybę, przez którą możliwe jest zajrzenie do pomieszczenia.

Poczekalnia dla odwiedzających jest niewielka, dlatego też w sytuacji, w której liczba osób oczekujących jest większa, konieczne staje się oczekiwanie na widzenie przed bramą Aresztu.

W 2012 r. udzielono 7 skazanym przepustek losowych określonych w art. 141 a § 1 kkw. Skazani korzystają także z zezwoleń na udział w szkoleniu i zajęciach terapeutycznych poza terenem jednostki oraz uczestniczą w organizowanych na zewnątrz zajęciach kulturalno – oświatowych.

Kontakt z pełnomocnikami procesowymi zapewniany jest osadzonym w dwóch niemonitorowanych pomieszczeniach, wyposażonych w krzesła i stoły.

Podczas widzenia odwiedzający mają prawo zakupu w kantynie, znajdującej się obok sali widzeń, produktów spożywczych, które osadzony może spożyć w czasie widzenia. Jest też możliwość zakupu paczki żywnościowej dla osadzonego, który ma do niej prawo. Kantyna prowadzona jest przez podmiot zewnętrzny – firmę

„Baltica”, istnieje w niej możliwość dokonania zakupów szeregu artykułów żywnościowych, a także tytoniu i środków higienicznych. Możliwe jest też zamówienie innych produktów, nieznajdujących się w stałym asortymencie, takich jak na przykład odzież. Ceny produktów oferowanych w kantynie nie odbiegały znacząco od cen podobnych produktów w okolicznych sklepach.

W zakresie możliwości dokonywania zakupów, osadzeni nie zgłaszali zastrzeżeń, pojawiały się pojedyncze uwagi, co do cen produktów – że są one droższe niż np. w sklepach typu „Biedronka”, oraz do tego, że nie można w kantynie kupić krzyżówek ani gazet (tylko prenumerata) osadzeni chwalili natomiast szeroki asortyment, zwłaszcza możliwość zakupu witamin oraz cenę papierosów.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy byli zadowoleni z warunków korzystania z widzeń, nie zgłaszali też zastrzeżeń co do kontaktów z obrońcą lub pełnomocnikiem, zwłaszcza w zakresie czasu trwania takich spotkań. Pojedyncze uwagi dotyczyły jedynie konieczności, czasem długotrwałego, oczekiwania przez osoby odwiedzające na udzielenie widzenia przed bramą Aresztu. Z informacji uzyskanych od kierownictwa Jednostki wynika, że problem ten jest znany i obecnie podejmowane są działania zmierzające do jego rozwiązania - powiększenia poczekalni dla odwiedzających lub wykorzystania na ten cel pomieszczeń innych instytucji znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie Jednostki. Poinformowano również wizytujących, że celem ograniczenia kolejek osób odwiedzających, zmieniona została godzina rozpoczęcia zapisów na widzenia, obecnie jest to możliwe już od 6.30, co znacznie zmniejszyło liczbę osób oczekujących na zewnątrz.

Samoinkasujące aparaty telefoniczne znajdują się w każdym oddziale, osadzeni mają możliwość korzystania z nich codziennie przez 5 minut. Rozmówcy skarżyli się jednak, że dostęp ten jest im faktycznie utrudniany – zdarza się, że są doprowadzani do telefonu raz na 2 – 3 dni oraz wskazywali, że wyznaczony czas rozmowy powinien być liczony nie od momentu podniesienia słuchawki, ale od uzyskania połączenia. Osadzeni w oddziale IV wskazali także, że woleli by aby czas rozmów został wydłużony do 10 minut na osobę, nawet gdyby rozmowy mogły się odbywać co drugi dzień.

Z informacji przekazanych wizytującym podczas podsumowania wynika, że administracja podejmuje działania zmierzające do zapewnienia faktycznego dostępu do telefonu wszystkim chętnym, wskazano, że spiętrzenia zdarzają się zwłaszcza w godzinach popołudniowych, gdyż wielu osadzonych chce korzystać z telefonu właśnie wtedy. W takich sytuacjach osadzeni doprowadzani są do telefonów również na inne oddziały, w razie potrzeby przedłużane są też godziny korzystania z telefonów, a w ważnych sprawach indywidualnych istnieje możliwość skorzystania przez osadzonego z telefonu w każdym czasie.

Osoby tymczasowo aresztowane nie mogą korzystać z telefonów, również w celu nawiązania kontaktu z obrońcą. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że art. 215 § 1 k.k.w., przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z adwokatem lub radcą prawnym również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna (zob. Zbigniew Hołda w: Kodeks karny wykonawczy-Komentarz, Arche Gdańsk 2007 r.). Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c k.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów tymczasowo aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 k.k.w. Również Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane. Ponadto całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Rekomendacji Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie mieli uwag, w zakresie postępowania z ich korespondencją, zarówno urzędową, jak i prywatną. W tym miejscu zauważyć należy, że porządek wewnętrzny Aresztu, w § 52 pkt.3 przewiduje

możliwość nienaklejania przez osadzonych znaczków na korespondencję kierowaną do Sądu Rejonowego i Okręgowego w Elblągu. Praktykę tę ocenić należy jako prawidłową i wskazaną do stosowania również w innych jednostkach penitencjarnych.

9. Oddziaływania kulturalno – oświatowe oraz sportowe

W Jednostce funkcjonuje biblioteka, wyposażona w profesjonalne regały, zawierająca 8158 książek. Na zakup nowych pozycji przeznaczona się rocznie około 300 zł., co w 2012 r. wystarczyło na zakup jednego komentarza do Kodeksu Karnego Wykonawczego. Ponadto Areszt współpracuje z Miejską Biblioteką Publiczną w Elblągu, skąd pozyskuje pozycje książkowe. W bibliotece znajdują się też akty prawne, w tym Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, broszury informacyjne Ministerstwa Sprawiedliwości oraz informatory dla cudzoziemców opracowane przez CZSW (głównie w wersji elektronicznej, drukowane w miarę potrzeb). Z biblioteki korzysta około 60 – 70% osadzonych, w roku 2012 wypożyczyli oni łącznie 3262 książki, największą popularnością cieszą się kryminały.

W jednostce prenumeruje się dla osadzonych dwa tytuły prasowe – „Dziennik Elbląski” (9 szt. dziennie) i „Gazeta Wyborcza” (4 szt.), prasa jest udostępniana osadzonym przez wychowawców. Osadzeni mają też możliwość indywidualnego prenumerowania prasy, obecnie jednak żaden osadzony z tej możliwości nie korzysta. Z informacji uzyskanych od kierownictwa Jednostki wynika, że z możliwości tej korzysta średnio 5 osób rocznie.

W Jednostce funkcjonuje radiowęzeł, który, oprócz retransmisji programu radiowego rozgłośni komercyjnych, nadaje programy własne, przygotowywane przez osadzonych w znajdującym się w Jednostce studiu nagrań, pogadanki tematyczne dotyczące na przykład wyroków ETPC w Strasburgu, transmituje ważne wydarzenia sportowe (np. mecze piłkarskie), podaje także informacje administracji oraz aktualny jadłospis. Osadzeni mają też możliwość udziału w konkursach i przeglądach sztuki więziennej, a także w organizowanych przez Jednostkę konkursach wiedzy ogólnej, prelekcjach czy spektaklach teatralnych. Organizowane są także spotkania z ciekawymi ludźmi np. w 2012 r., odbyły się spotkania ze znanymi sportowcami oraz ze strażakiem z Nowego Jorku. Osadzeni biorą też udział w akcjach ogólnopolskich,

takich jak sprzątanie świata czy WOŚP. Wybrani osadzeni mogą korzystać także z zajęć organizowanych poza terenem Jednostki, takich jak np. zwiedzanie katedry św. Mikołaja w Elblągu czy wizyta w schronisku dla bezdomnych zwierząt. W 2012 r. zorganizowano także spartakiadę z udziałem rodzin osadzonych.

W Areszcie działa koło plastyczne, w którym uczestniczy około 40 osadzonych, grupa AA „Jutrzenka”, oraz grupa wsparcia dla byłych pacjentów oddziału terapeutycznego, których spotkania odbywają się dwa razy w miesiącu, jednorazowo w spotkaniu uczestniczy około 10 osadzonych.

W świetlicy centralnej, która znajduje się na oddziale IV, osadzeni mają do dyspozycji 2 stoły do tenisa stołowego, piłkarzyki, telewizory oraz materace, wykorzystywane do zajęć relaksacyjnych prowadzonych przez psychologa. W pozostałych 3 świetlicach (oddziałowych), znajdują się stoliki oraz telewizory. Osadzeni mają możliwość wypożyczenia ze świetlicy centralnej gier planszowych, z których mogą korzystać w świetlicach oddziałowych. Pomieszczenie świetlicy oddziału I, zostało uzyskane dzięki zaadaptowaniu na ten cel pomieszczenia po kotłowni. Wyposażona jest ona, podobnie jak pozostałe świetlice oddziałowe, w stoliki i telewizor. W dniu wizytacji telewizor ten był niesprawny, z powodu wyrwania kabla antenowego. Ponadto, w kącie sanitarnym wyrwano wyłącznik światła, drzwi do niego nie miały też klamki. Z informacji uzyskanych od pracowników Jednostki wynika, że dewastacje takie zdarzają się często i są na bieżąco usuwane przez administrację.

W świetlicach odbywają się także zorganizowane zajęcia w ramach realizowanych programów readaptacyjnych. W oddziale terapeutycznym jest też sala zajęć twórczych, sala terapeutyczna i sala programowa.

Jednostka dysponuje także pomieszczeniem do zajęć sportowych, przeznaczonym wyłącznie dla osadzonych z oddziału terapeutycznego, jednorazowo korzystać może z niego od 4 do 5 osób, dziennie korzysta z niego średnio 20 osadzonych. Poza tym pomieszczeniem w Areszcie nie ma innego miejsca, w którym osadzeni mogliby ćwiczyć - place spacerowe nie są wyposażone w urządzenia do rekreacji ruchowej, dopuszcza się na nich jedynie wykonywanie ćwiczeń gimnastycznych, w sposób nie zakłócający swobodnego odbywania spaceru innym

osadzonym. Poza tym wybrani osadzeni mogą brać udział w zajęciach sportowych poza terenem Jednostki.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, zwłaszcza tymczasowo aresztowani, nie byli zadowoleni z oferty zajęć dostępnych w świetlicach. Wskazywali, że „nie ma tam po co chodzić” ponieważ telewizję można pooglądać również w celi, a „nic ciekawego tam się nie dzieje”. Pojedyncze uwagi dotyczyły także możliwości korzystania ze świetlicy centralnej – osadzeni twierdzili, że są na nią doprowadzani bardzo rzadko, narzekali też na to, że siłownia dostępna jest jedynie dla osadzonych oddziału terapeutycznego.

W Jednostce realizowanych jest wiele programów edukacyjnych i readaptacyjnych, skierowanych w zasadzie wyłącznie do skazanych – w roku 2012 tylko 1 tymczasowo aresztowany brał udział w programie „W zgodzie ze sobą i z otoczeniem” dotyczącym prawidłowego komunikowania się, radzenia sobie ze złością i kształtowania umiejętności społecznych. Jednostka realizuje na przykład roczne programy „Razem łatwiej”, polegające na pracy skazanych z osobami niepełnosprawnymi i starszymi, z dysfunkcjami psychicznymi, dziećmi niepełnosprawnymi, a także program „Żonkil” polegający na readaptacji poprzez wolontariat w hospicjum. Jednostka realizuje też programy readaptacji poprzez kontakt ze zwierzętami – „Koński Raj” oraz „Cztery łapy”, a także program „Pomyśl o sobie”, skierowany do skazanych oraz wychowanków MOW w Kamionku Wielkim, polegający na wspólnych oddziaływaniach profilaktyczno – wychowawczych, które mają na celu skłonienie do refleksji nad przyczynami i skutkami zachowań przestępczych i ryzykownych.

W 2012 r. 11 skazanych brało udział w programie „Złota godzina” – zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Realizowano również szereg programów o tematyce ekologicznej, a także programy o tematyce historycznej, kulturalnej, sportowej, czy na temat konstruktywnej realizacji czasu wolnego.

Ponadto realizowane są programy skierowane do sprawców nadużyć w rodzinie metodą Duluth, korekcyjne dla skazanych z art. 178 a k.k., ukierunkowane na kształtowanie umiejętności pozwalających na zaprzestanie stosowania przemocy

fizycznej i psychicznej, a także program „Bądź ojcem”, skierowany do skazanych posiadających dzieci.

W oddziale terapeutycznym, oprócz sześciomiesięcznych oddziaływań korekcyjnych realizowane są również działania kierowane do rodzin lub osób bliskich skazanych oraz programy readaptacji społecznej.

W zakresie oferty oddziaływań dla tymczasowo aresztowanych Kierownik Działu Penitencjarnego poinformował wizytujących, że są oni także obejmowani oddziaływaniami związanymi z ich uzależnieniem, w postaci krótkich interwencji czy oddziaływaniami psychologicznymi.

W jednostce znajduje się 5 pól spacerowych, w tym 1 dla skazanego „N”. Pola są częściowo zadaszone i wyposażone w ławeczki. Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy w zakresie spacerów skarżyli się na to, że odbywają się one zawsze rano, że zdarza się, że pora spaceru pokrywa się z zajęciami świetlicowymi. Nie byli zadowoleni ani z wielkości ani z umiejscowienia pól spacerowych („spacery w garażu”) jak i z tego co można na nich robić („nic tam nie ma, tylko ławka”), pojedyncze uwagi dotyczyły też wielkości grup spacerowych, osadzeni wskazywali, że gdy spacer odbywa się na mniejszym polu, to grupa 7-8 osób jest zbyt liczna.

Z informacji przekazanych wizytującym przez kierownictwo Jednostki wynika, że grafik spacerów ustalany jest tak, aby odbywały się one o różnych porach dnia.

W ocenie przedstawicieli KMP oferta oddziaływań kulturalno – oświatowych jest bogata, niemniej jednak skierowana jest ona w przeważającej większości do skazanych. Osoby tymczasowo aresztowane mają możliwość korzystania jedynie ze świetlic i spacerów, nie ma dla tej grupy osadzonych żadnych propozycji chociażby w postaci krótkich programów mających na celu zagospodarowanie czasu wolnego poprzez rozwijanie aktywności twórczej, nabywanie umiejętności społecznych czy radzenie sobie ze stresem. W ocenie przedstawicieli KMP zasadne jest podjęcie działań zmierzających do rozszerzenia tej oferty, a w przypadkach, w których jest to możliwe, również włączanie tymczasowo aresztowanych do programów, w których uczestniczą skazani.

10. Zatrudnienie

W Areszcie możliwe jest zatrudnienie skazanych zarówno odpłatne, jak i nieodpłatne. Pracę wykonuje 89 osadzonych, w tym 36 pracuje na zewnątrz Jednostki.

Zatrudnienie nieodpłatne, to przede wszystkim prace porządkowe i pomocnicze wykonywane na rzecz Jednostki (31 osadzonych, w tym 2 tymczasowo aresztowanych) oraz prace publiczne na rzecz organów administracji publicznej (Szkoła Muzyczna, MPO, MOS, ZKM, Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy – łącznie 8 osadzonych) oraz na cele charytatywne (Stowarzyszenie Lazarus, Fundacja Końskie Zdrowie, Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt, Dom Opieki Społecznej, Hospicjum – łącznie 8 osadzonych).

Zatrudnienie odpłatne to prace administracyjno – porządkowe na terenie Aresztu (22 osadzonych) oraz wykonywane na rzecz 4 kontrahentów zewnętrznych na podstawie skierowania do pracy podczas odbywania kary pozbawienia wolności (1 osadzony) oraz umów zlecenia (19 osadzonych).

Z informacji uzyskanych przez wizytujących od przedstawicieli administracji Jednostki wynika, że kontrahenci zewnętrzni wyrażają zainteresowanie zatrudnianiem skazanych, nawet po nowelizacji art. 123 § 2 k.k.w. Podkreślano też bardzo dobrą współpracę z samorządem lokalnym w zakresie prac porządkowych wykonywanych na rzecz miasta. W ocenie kierownictwa Jednostki, ze względu na kryzys gospodarczy, sytuacja w zakresie możliwości odpłatnego zatrudnienia skazanych może się pogorszyć, ponieważ spadnie zapotrzebowanie na pracowników u kontrahentów zewnętrznych. Nie ma również obecnie możliwości zwiększenia zatrudnienia wewnętrznego.

Sędzia Penitencjarny, wizytujący Jednostkę nie stwierdził nieprawidłowości w zatrudnieniu osadzonych, podkreślił, że Areszt wypełnia zobowiązanie z art. 122 § 2 k.k.w., nakazujące kierować do zatrudnienia przede wszystkim skazanych zobowiązanych do świadczeń alimentacyjnych oraz mających szczególnie trudną sytuację materialną i rodzinną.

11. Nauczanie

W Areszcie nie funkcjonuje szkoła przyzakładowa, osadzeni mają możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji na kursach zawodowych. W 2012 r. w Jednostce

przeprowadzono w ramach projektu „Cykl szkoleniowo – aktywizacyjny służący podniesieniu kwalifikacji zawodowych osób pozbawionych wolności oraz przygotowaniu ich do powrotu na rynek pracy po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności” współfinansowanego przez UE w ramach Europejskiego Funduszu Spójności, cztery kursy zawodowe: 2 kucharza małej gastronomii, 1 glazurnika i 1 malarza – szpachlarza. W 2013 r. w ramach wskazanego cyklu obecnie jest realizowany kurs kucharza małej gastronomii, planowana jest też realizacja kolejnego kursu kucharza małej gastronomii oraz malarza – szpachlarza. Każdy z kursów przeznaczony jest jednorazowo dla 12 osadzonych. W ramach tych kursów prowadzone są także zajęcia aktywizacyjne, które mają na celu wzbudzenie motywacji do rozwoju zawodowego oraz przekazanie podstawowych umiejętności z zakresu komunikacji, autoprezentacji i pracy w grupie.

Ponadto w Jednostce realizowany jest cyklicznie program „Praca moją szansą”, w ramach którego osadzeni uczestniczą w warsztatach przygotowujących do wejścia na rynek pracy i aktywnego poszukiwania pracy.

W Jednostce organizowane są dla osadzonych kursy komputerowe, przez podmiot zewnętrzny, który zapewnia także sprzęt niezbędny do ich przeprowadzenia.

W 2012 r. 5 skazanych zostało zakwalifikowanych do nauczania w szkołach przy innych zakładach karnych.

Z rozmów z osadzonymi, którzy korzystali z kursów wynika, że byli oni bardzo z nich zadowoleni, zarówno z zakresu zajęć jak i formy ich przeprowadzania.

12. Prawo do ochrony zdrowia.

W Jednostce znajduje się ambulatorium, składające się z 6 pomieszczeń – gabinetu lekarskiego, zabiegowego, stomatologicznego, pomieszczenia aptecznego, socjalnego oraz izby chorych. Izba chorych jest celą czteroosobową, znajdującą się naprzeciwko gabinetu lekarskiego. W celi tej zapewniona jest ciepła i zimna woda, w kącie sanitarnym znajduje się także miejsce na natrysk. W dniu wizytacji w izbie nie przebywał żaden osadzony, natomiast natrysk nie był sprawny (brak węża i sitka). Z wyjaśnień przekazanych wizytującym wynika, że demontaż natrysku jest działaniem celowym, ponieważ w izbie chorych osadzane są osoby chore na świerzb. Kuracja

takich osób polega między innymi na zastosowaniu maści, której nie mogą one z siebie zmywać przez określony czas. Ponieważ chorzy nie stosowali się do tego zalecenia i zmywali z siebie lekarstwo, jedyną możliwością zapobieżenia temu było zdemontowanie natrysku.

Obok izby chorych znajduje się cela ośmioosobowa, w której przebywają skazani, którzy z powodów medycznych muszą być osadzeni w bezpośredniej bliskości lekarza.

W ambulatorium zatrudnionych jest łącznie 5 lekarzy (stomatolog, psychiatra i 3 specjalistów chorób wewnętrznych), z czego jeden na kontrakcie, a pozostali na podstawie umowy o pracę (łącznie 1,35 etatu) oraz 3 pielęgniarki – 2 funkcjonariuszki i 1 na kontrakcie.

Z informacji uzyskanych od pracowników Jednostki wynika, że obsada kadrowa służby medycznej jest wystarczająca i nie występują żadne problemy związane z jej funkcjonowaniem.

Lekarz przyjmuje osadzonych z oddziału raz w tygodniu (oddział I – poniedziałki, oddział II – wtorki, oddział III – czwartki, oddział IV - piątki) w godzinach 9.00 – 11.00 i 13.00 – 15.00. Lekarze specjaliści przyjmują osadzonych na podstawie skierowania przez lekarza ambulatorium, natomiast stomatolog przyjmuje dwa razy w tygodniu od 8.00 do 12.00.

Zgłoszenia do lekarza przyjmuje oddziałowy, z co najmniej jednodniowym wyprzedzeniem, w nagłych wypadkach – niezwłocznie.

Z informacji uzyskanych od kierownictwa Aresztu wynika, że zasadą jest, że funkcjonariusz SW doprowadzający osadzonego do lekarza nie wchodzi z nim do gabinetu, tylko zostaje w przedsionku, lub też (w przypadku wizyt u stomatologa) na korytarzu. Pomieszczenia do udzielania świadczeń są wyposażone w instalację alarmową, tak aby w sytuacji zagrożenia pracownik medyczny mógł wezwać pomoc. Badanie w obecności funkcjonariusza SW nie wykonującego zawodu medycznego odbywa się wyłącznie na wyraźne życzenie pracownika, który udziela tego świadczenia. Informacje te znalazły potwierdzenie w rozmowach z osadzonymi – tylko pojedyncze osoby wskazywały, że funkcjonariusz SW był obecny podczas badania.

Po godzinach pracy ambulatorium leki wydaje oddziały, który zabiera je z ambulatorium, przygotowane i opisane, osobno dla każdego osadzonego.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy byli zadowoleni z dostępności lekarza, podawali, że średni czas oczekiwania na wizytę to 1 dzień, nie mieli też zastrzeżeń co do dostępu do specjalistów. Wskazywali jedynie na to, że lekarze nie przepisują leków nowej generacji. Uwagi dotyczyły jedynie stomatologa - osadzeni skarżyli się na długi czas oczekiwania na wizytę (jedna osoba podała, że czekała prawie 3 miesiące) oraz brak faktycznej pomocy - jeden z osadzonych podał, że gdy doczekał się wizyty, podczas której miał być mu wrywany ząb, nie doszło do zabiegu, z powodu braku znieczulenia.

13. Prawo do praktyk religijnych

W Jednostce znajduje się kaplica, w której odbywają się katolickie msze święte w soboty, niedziele i święta. Uczestniczy w nich jednorazowo średnio 30 osadzonych. Ponadto posługi religijne udzielane są w świetlicy centralnej i świetlicy oddziału I. Kapelan katolicki udziela osadzonym także indywidualnych posług religijnych, spowiada ich oraz przygotowuje do sakramentów – bierzmowania i małżeństwa. Organizuje też spotkania o tematyce religijnej, na przykład z egzorcystą czy nawróconym strażakiem z Nowego Jorku. Kapelan współpracuje także z administracją Jednostki w realizacji programu „Bądź ojcem”. W 2013 r. Wspólnota Odnowy w Duchu Świętym „Pascha” przeprowadziła dwudniowy kurs Filipa dla osadzonych.

Skazani innych wyznań mają możliwość korzystania z posług religijnych, gdy zgłoszą taką potrzebę. W 2012 r., Towarzystwo Biblijne i Traktatowe Związków Świadców Jehowy świadczyło takie posługi jednemu osadzonemu, w tym samym roku odbyły się również dwa spotkania Międzynarodowego Stowarzyszenia Gedonitów. Jednostka zapewnia też dostęp do posług kapłanów kościoła Prawosławnego oraz Grekokatolickiego, a także innych kościołów i związków wyznaniowych.

Osadzeni mają także możliwość posiadania w celach przedmiotów kultu religijnego. Żadna z osób, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszała zastrzeżeń w zakresie korzystania z prawa do praktyk religijnych.

14. Dobre praktyki

- szkolenie z samoobrony i technik interwencyjnych dostępne dla wszystkich pracowników Aresztu;
- możliwość korzystania z pralek automatycznych przez skazanych;
- sposób prowadzenia dokumentacji zastosowania środków przymusu bezpośredniego - szczegółowa i niezwłoczna analiza każdego przypadku zastosowania połączona z wyciąganiem wniosków i ewentualnych konsekwencji;
- możliwość nie naklejania znaczków na listy kierowane przez osadzonych do Sadu Okręgowego i Rejonowego w Elblągu.

15. Zalecenia Krajowego Mechanizmu Prewencji.

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Elblągu:

- wyposażenie łóżek piętrowych w oddziałach mieszkalnych I – II w drabinki i barierki zapobiegające upadkowi;
- wyposażenie cel mieszkalnych w szuflady do przechowywania rzeczy osobistych osadzonych;
- przywrócenie świetlicy jej pierwotnego przeznaczenia;
- przygotowanie szerszej gamy oddziaływań kulturalno-oświatowych dla osób tymczasowo aresztowanych;
- zapewnienie pomieszczenia do udzielania nagrody określonej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w.;
- umożliwienie tymczasowo aresztowanym widzeń z małoletnimi do lat 15 bez opiekuna także w święta;
- zmianę § 27 pkt.3 ppkt 1 zarządzenia Nr 63/2012 Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu z dnia 23 października 2012 r. w sprawie porządku wewnętrznego,

poprzez uzupełnienie tego podpunktu o możliwość posiadania przez skazanych w celi również spodni nie stanowiących elementu odzieży skarbowej;

- zwiększenie częstotliwości kąpieli;
- wprowadzenie możliwości rozmów telefonicznych tymczasowo aresztowanych z obrońcami lub pełnomocnikami będącymi adwokatami albo radcami prawnymi.

Okręgowemu Inspektorowi Służby Więziennej w Gdańsku:

- podjęcie pilnych działań zmierzających do przeniesienia osadzonego leżącego do zakładu karnego przystosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń skierowanych do Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu.